

Η ιστορία του Γραφείου Εκπαίδευσης του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Μελβούρνη και τα Προγράμματα του

tion and similar papers at core.ac.uk

bro

provided by Flin

Ανθή Μπαλατατζή

The paper presents a part of a Master's thesis entitled: *A History of the Education Office of the Greek Consulate General in Victoria: 1977–2000*. Specifically, the paper presents the contribution of the human dynamic towards the needs of Greek language education. The areas which are discussed concern the development, the institution and the presence of Greek teachers as staff of the Greek Education Office. In particular the dimensions of their work, the distribution and the format of this work that they contributed to Greek Education is discussed. The volume of assistance which was given to Greek Education in Victoria, via the presence of the teachers from Greece in Victoria, was of most importance for the development of Greek language learning. However, the method with which this assistance evolved, did not depend on specific strategies, analogous to the particularities of the areas in need. The paper will thus propose ways with which the presence of teachers seconded from Greece, can be utilized more effectively for the benefit of Greek language learning in Victoria.

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μέρος της μεταπτυχιακής εργασίας, σε επίπεδο Master, με τίτλο *Η Ιστορία και τα Προγράμματα του Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης του Γενικού Προξενείου της*

*Ελλάδας στη Βικτώρια: 1977–2000.*¹ Ειδικότερα, θα αναφερθούμε στο θεσμό των αποσπασμένων από την Ελλάδα εκπαιδευτικών: την ιστορική εξέλιξη του θεσμού, την κατανομή και τις μορφές του εκπαιδευτικού έργου που προσέφεραν για την κάλυψη των αναγκών της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βικτώρια.

Από θεωρητική προσέγγιση το θέμα της διατριβής εντάσσεται στο χώρο της εκπαίδευσης στη διασπορά. Αν και η σχέση διασποράς και εκπαίδευσης αποτελεί θεμελιακό ζήτημα, λίγες ερευνητικές εργασίες έχουν πραγματοποιηθεί στον αυστραλιανό χώρο, σχετικά με τη δραστηριότητα που ανέπτυξαν κυβερνητικές αρχές για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των εθνοτικών ομάδων στην Αυστραλία (Cahill 1996).

Η εκπαιδευτική δραστηριότητα κυβερνητικών θεσμών, όπως το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Μελβούρνη (Γ.Σ.Ε.Μ.), σχετίζεται με την οικονομική, πολιτική, πολιτιστική και εκπαιδευτική αλληλεπίδραση του μητροπολιτικού κέντρο με τη διασπορά και τη χώρα εγκατάστασης. Στην αλληλεπίδραση αυτή σημαντικό ρόλο παίζει ο βαθμός αυτοοργάνωσης και αυτοσυναίσθησης μιας εθνοτικής ομάδας, μέσα από θεσμούς που τη διαφοροποιούν από άλλες εθνικές ομάδες (Kitroef 1989). Επιπλέον, οι εκπαιδευτικές και πολιτιστικές σχέσεις μιας εθνοτικής ομάδας με το μητροπολιτικό της κέντρο, βασίζονται στη συνείδηση των κοινών πολιτισμικών και γλωσσικών δεσμών (Cohen 1997) και αποβλέπουν στην εθνοπολιτισμική διατήρηση και συνέχεια. Ωστόσο, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στην εκπαιδευτική αλληλεπίδραση κέντρου – περιφέρειας και στους στόχους της εκπαίδευσης. Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης, στις περιπτώσεις προσωρινής εγκατάστασης στο εξωτερικό, στοχεύει κατά κανόνα στην προετοιμασία των μαθητών για επαναπατρισμό. Σε άλλες περιπτώσεις, η διδα-

1 Το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης στη Μελβούρνη (Γ.Σ.Ε.Μ.) αποτελεί αντιπροσωπευτική αρχή των Ελληνικών Εκπαιδευτικών Αρχών (Ε.Ε.Α.) και συγκεκριμένα της Διεύθυνσης Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (πρώην Διεύθυνση Ελληνοπαίδων Εξωτερικού), του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

σκαλία μιας εθνικής γλώσσας στο χώρο της διασποράς αναπτύχθηκε για οικονομικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς λόγους και την ενίσχυση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας των διδασκόμενων (Cahill 1996). Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία είναι διαπιστωμένο ότι οι χώρες προέλευσης, στη σχέση τους με τη διασπορά, κατέχουν κυρίαρχο ρόλο στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος (Cohen 1997). Παράλληλα, έχει επισημανθεί ο ρόλος χωρών προέλευσης στην εξαγωγή ιδεολογίας, μέσα από εκπαιδευτικούς μηχανισμούς (Breuilly 1985).

Η παρουσία των Ελληνικών Εκπαιδευτικών Αρχών στη Διασπορά και στην Αυστραλία

Οι εργασίες που αναφέρονται στην εκπαίδευση των Ελλήνων της διασποράς επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους, κατά κανόνα σε ορισμένες χώρες εγκατάστασής τους. Ενδεικτικές είναι οι σχετικές έρευνες των Δαμανάκη, (1989) Καζάκου (1995), Κατσίκα (1995). Εξάιρεση αποτελεί η ερευνητική εργασία “Παιδεία Ομογενών” (1999), στην οποία χαρτογραφούνται, παρουσιάζονται και αναλύονται με συνολικό τρόπο τα δεδομένα της ελληνομάθειας στο χώρο της διασποράς.

Η θεμελίωση της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, όπως φαίνεται από τα παραπάνω συγγράμματα, στηρίχθηκε σε προσπάθειες εκπαιδευτικής αυτοοργάνωσης των Ελλήνων μεταναστών στις χώρες υποδοχής. Η βοήθεια από την Ελληνική Πολιτεία στην ανάπτυξη της παιδείας της ελληνικής διασποράς εμφανίζεται μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, χωρίς ωστόσο να έχει μελετηθεί συνολικά και συστηματικά (Δαμανάκης 1989). Η ενεργοποίηση του ελλαδικού κέντρου συντελέστηκε κυρίως με την επισύναψη διμερών μορφωτικών και εκπαιδευτικών συμφωνιών με χώρες υποδοχής Ελλήνων μεταναστών, οι οποίες επέτρεψαν την αποστολή διδακτικού και πολιτιστικού υλικού, την ίδρυση Γραφείων Συμβούλων Εκπαίδευσης, ως τμήματα των κατά τόπους Ελληνικών Προξενικών Αρχών, την ενίσχυση πανεπιστημιακών εδρών ελληνικής γλώσσας και την αποστολή αποσπασμένων εκπαιδευτικών. Η ίδρυση Γραφείων Συμβούλων Εκπαίδευσης (Γ.Σ.Ε.) πρωτοεμφανίζεται στον

ευρωπαϊκό χώρο με την υπογραφή διμερών διακρατικών μορφωτικών και πολιτιστικών συμφωνιών, μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών υποδοχής, τις δεκαετίες από 1950 μέχρι 1980. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα (Καζάκος 1995), σύναψε συμφωνίες μορφωτικής συνεργασίας με τις ακόλουθες ευρωπαϊκές χώρες: Ολλανδία (1953), Μεγάλη Βρετανία (1953), Δυτική Γερμανία (1956), Πορτογαλία (1980), Δανία (1988), Ιταλία (1993). Ο συνολικός αριθμός των Γραφείων Συντονιστών Εκπαίδευσης μέσα από τα οποία διοχετεύεται σήμερα η υποστήριξη προς την εκπαίδευση της ελληνικής διασποράς ανέρχεται στα είκοσι επτά (27), το 1998.

Ως αποτέλεσμα των συμφωνιών αυτών ενισχύθηκαν οι διάφορες μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης από την Ελληνική Πολιτεία με ανθρώπινα και υλικά μέσα, όπως η απόσπαση εκπαιδευτικών, η αποστολή διδακτικού υλικού, η ίδρυση αμιγών ελληνικών σχολείων, η ενίσχυση Τμημάτων Νεοελληνικών Σπουδών σε Πανεπιστήμια, η διεξαγωγή επιμορφωτικών σεμιναρίων, συνεδρίων κ.α. Παρά το ενδιαφέρον της Ελληνικής Πολιτείας για την εκπαίδευση των απανταχού ελληνοπαίδων, τα μέσα στήριξης της παιδείας των ομογενών εμφανίζουν ανισομερή κατανομή. Ιδιαίτερα ισχυρή υπήρξε η παρουσία των ελλαδικών Εκπαιδευτικών Αρχών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου διατέθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός των αποσπασμένων εκπαιδευτικών και ιδρύθηκαν αμιγή ελληνικά σχολεία (Λάζος 1997). Το γεγονός αυτό συνδέεται με τον “προσωρινό” χαρακτήρα της εγκατάστασης των αποδήμων και τη δυσκολία απόκτησης υπηκοότητας (που επιδιώχθηκε από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα), αλλά και με τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές επιλογές του ελλαδικού κέντρου. Ο προσωρινός χαρακτήρας της εγκατάστασης της ελληνικής διασποράς στις ευρωπαϊκές χώρες, επαύξησε την προσπάθεια των ελληνικών κοινοτήτων για εθνική εκπαίδευση, όπως, άλλωστε, και σε ορισμένες αφρικανικές χώρες, η οποία εκφράστηκε με την ίδρυση αμιγών Ελληνικών Σχολείων (Δαμανάκης 1997).²

2 Η ίδρυση αμιγών ελληνικών σχολείων σε μεταναστευτικά περιβάλλοντα αποτέλεσε ελλαδοκεντρική μορφή ελληνόγλωσσης παιδείας και προϊόν “επιθετικής εκπαιδευτικής πολιτικής” ως απάντηση στην αφομοιωτική εκπαιδευτική πολιτική των χωρών υποδοχής.

Η άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής της Ελληνικής Πολιτείας, στους χώρους διαβίωσης της ελληνικής διασποράς, κατά το μεγαλύτερο της διάστημα, αναπτύχθηκε έχοντας ως βάση στήριξης τις εξής νομοθετικές ρυθμίσεις και προεδρικά διατάγματα: Ν.Δ. 695/1970 περί εκπαίδευσης ελληνοπαίδων εξωτερικού (Φ.Ε.Κ. 221/70), Ν.Δ. 154/1973 περί αντικαταστάσεως και τροποποιήσεως διατάξεων τινών του Ν.Δ. 695/1970, Ν. 1304/82 (Φ.Ε.Κ. 144Α), του Ν.1566/1985 και του 1867/89. Με βάση τα νομοθετήματα αυτά, η Ελλάδα ανέλαβε την ευθύνη της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης σε ορισμένες χώρες, ενώ αλλού συμπαραστάθηκε στις προσπάθειες των ομογενών να οργανώσουν την εκπαίδευσή τους. Ωστόσο, τα προηγούμενα νομοθετήματα αντιμετώπιζαν την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό με ελλαδικά κριτήρια, αγνοώντας τις ιδιαίτερες συνθήκες πολιτισμοποίησης των ομογενών μαθητών. Η χαμηλή αποτελεσματικότητα ουσιαστικής παρέμβασης της Ελλάδας στις μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης για μεγάλο χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τον Ειδικό Γραμματέα Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Δ. Χαλκιώτη (1999), οφείλεται στην “απλή μεταφορά του ελλαδικού μοντέλου στο εξωτερικό, ενώ τα δεδομένα, οι νοοτροπίες είναι τελείως διαφορετικές [...]”.

Οι σχετικές έρευνες δείχνουν ότι το ελλαδικό κέντρο για ένα μεγάλο διάστημα στήριξε την παιδεία των απόδημων με συντηρητικές επιλογές και ελλαδοκεντρικές τάσεις. Ο βασικός σκοπός ελληνόγλωσσης παιδείας απέβλεπε στην εξαγωγή ελλαδικών πολιτισμικών προτύπων και ιδεολογημάτων, ξένων προς το βιώματα των μαθητών (Δαμανάκης 1999). Οι επιλογές των ελληνικών Εκπαιδευτικών Αρχών του εξωτερικού, τις πρώτες τουλάχιστον δεκαετίες παρουσίας τους, κινήθηκαν με αυτοσχεδιασμό, ασαφές πλαίσιο και μεμονωμένα αποσπασματικά μέτρα μέσα σε ένα αλληλοεξαρτώμενο κι συνεχώς μεταβαλλόμενο εκπαιδευτικό κόσμο (Δαμανάκης 1989). Ωστόσο, σύμφωνα με τις νέες αντιλήψεις για την εκπαιδευτική πολιτική στο χώρο της διασποράς, ο μονοδιάστατος ρόλος του μητροπολιτικού κέντρου ως πομπού πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προτύπων στην περιφέρεια,

οδηγεί σταδιακά σε αδιέξοδο και στην περιθωριοποίηση της διασποράς από τον κορμό της κοινωνίας υποδοχής (Δαμανάκης 1999).

Η ψήφιση του Ν. 2413/96 αποτελεί μια προσπάθεια αναμόρφωσης της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, δημιουργώντας “ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο που επιτρέπει την ευέλικτη και αποτελεσματική αντιμετώπιση” των πολυποίκιλων προβλημάτων της ελληνομάθειας από χώρα σε χώρα. Επιπρόσθετα, εκτός από την ψήφιση του νόμου 2413/96, η σύσταση της Ειδικής Γραμματείας Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, η δημιουργία του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, και η υλοποίηση του προγράμματος “Παιδεία Ομογενών” κάνουν σαφείς τις προθέσεις της Ελληνικής Πολιτείας για επαναδιαπραγμάτευση της ελληνόγλωσσης παιδείας στο εξωτερικό και του ρόλου της, ως συντονιστικού κέντρου, θεμελιωμένων στη βάση της διαπολιτισμικότητας (Χαλκιάτης 1999).

Η παρουσία των Ε.Ε.Α. στον ελληνοαυστραλιανό εκπαιδευτικό χώρο εκδηλώθηκε επίσημα το 1977, πολύ αργότερα από την Ευρώπη. Το γεγονός αυτό συνδέεται με το μόνιμο χαρακτήρα της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Αυστραλία και την κοινωνική τους ενσωμάτωση, ως ισότιμοι Αυστραλοί πολίτες (Τάμης 1993). Ο ομογενειακός χαρακτήρας της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Αυστραλία και η δημιουργία βάσεων αυτοοργανωμένης εκπαίδευσης προσέλκυσε το ενδιαφέρον της Ελληνικής Πολιτείας που εκφράστηκε με την ίδρυση του Γ.Σ.Ε.Μ.

Η ανάπτυξη του έργου του Γ.Σ.Ε.Μ. πραγματοποιήθηκε βάσει του νομοθετικού πλαισίου που διέπει την παρουσία του στην Αυστραλία και ειδικότερα εδώ στη Βικτώρια, και των κοινωνικοπολιτικών και εκπαιδευτικών δυναμικών που υφίστανται στο χώρο της ελληνομάθειας στο συγκεκριμένο χώρο. Τα καθήκοντα των Συμβούλων εκπαίδευσης και τα όρια εργασιακής ευθύνης τους διέπονται από τους νόμους που προαναφέραμε: το ίδιο και οι όροι απόσπασσης των αποσπασμένων εκπαιδευτικών. Η επίσημη αποστολή των πρώτων Συμβούλων Εκπαίδευσης στην Αυστραλία το 1977 βασίσθηκε στα σχετικά νομοθετήματα της εποχής για το σύνολο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό

και σε σχετικό διάταγμα του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και έγκρισή του από την Ελληνική βουλή. Η εξέλιξη αυτή σήμανε και την ίδρυση των Γραφείων Εκπαίδευσης και δημιούργησε παράλληλα τις νομοθετικές προϋποθέσεις από πλευράς Ελληνικής Πολιτείας για στελέχωση των Γ.Σ.Ε. με προσωπικό.³

Η ίδρυση και η λειτουργία του Γ.Σ.Ε.Μ. συνδέεται με την ανάπτυξη της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βικτώρια τα τέλη τις δεκαετίες του 1970 και 1980 και τα σχετικά αιτήματα των φορέων ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης προς το ελλαδικό κέντρο (Κεφαλιανού 1989). Ακόμα, η διάδοση της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Αυστραλία, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 (Αρβανίτη 2000), φαίνεται να συνέβαλε στην επέκταση των προγραμμάτων ελληνομάθειας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και, κατά συνέπεια, δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την ίδρυση και λειτουργία του Γ.Σ.Ε.Μ.

Το έργο των Ε.Ε.Α. και των Γραφείων Συντονιστών Εκπαίδευσης στην Αυστραλία δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο εξειδικευμένης επιστημονικής μελέτης έως τώρα. Σε ορισμένες ερευνητικές εργασίες όμως, που αφορούν πτυχές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βικτώρια, συναντούμε αναφορές για την παρουσία και το έργο του Γ.Σ.Ε.Μ. Ενδεικτικά, παραπέμπουμε στις σχετικές εργασίες της Κεφαλιανού (1989), Τάμη (1993), Κατσίκα (1995), τη Συνολική Έκθεση-Μελέτη της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης (1999) και της Αρβανίτη (2000).

Στις εργασίες αυτές η συμβολή της Ελλάδας στην παροικιακή εκπαίδευση της Αυστραλίας θεωρείται σημαντική τόσο σε οικονομικά μεγέθη, όσο και σε στελεχειακό δυναμικό και σε διδακτικό υλικό. Ωστόσο

3 Οι διορισμοί των πρώτων Συμβούλων Εκπαίδευσης πραγματοποιήθηκε με βάση τις διατάξεις 3 παρ. 2 και 3 του Ν.Δ. 695/70 “περί εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού” και των τροποποιήσεών του από τον Ν.Δ. 154/73 άρθρο 3 παρ 1–2. Για την πραγματοποίηση της απόσπασης Σ.Ε. στον αυστραλιανό χώρο εκδόθηκε το Π.Δ.730/29-8-1977 (Φ.Ε.Κ. 237 Τ. Α.) “Περί καθορισμού των Ελληνικών Διπλωματικών και Προξενικών Αρχών, στις οποίες μπορούν να αποσπώνται Σύμβουλοι Εκπαίδευσης”.

απουσιάζει αναλυτική παρουσίαση όλων των παραμέτρων της συμβολής αυτής μέσα από τη διάρθρωση των προγραμμάτων των Γραφείων Εκπαίδευσης στην Αυστραλία. Φαίνεται ότι η πολυδιάσπαση των εκπαιδευτικών φορέων και η διαίρεση στο χώρο της ελληνικής παροικίας αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων της ελληνομάθειας. Παράλληλα, ασκείται κριτική σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής των Ε.Ε.Α. σε σχέση με τις τοπικές ιδιαιτερότητες. Αν και η γλωσσική πολιτική της Ελλάδας στον αυστραλιανό χώρο δεν εκδηλώθηκε με σαφήνεια (Κεφαλιανού 1989) οι επικεφαλής του διπλωμάτες ανέπτυξαν αξιόλογη εκπαιδευτική και μορφωτική δραστηριότητα.⁴

Η συνεισφορά της Ελληνικής Πολιτείας σε διδακτικό προσωπικό, εκτιμά ο Τάμης (1993), είναι ιδιαίτερα σημαντική στις περιπτώσεις σαββατιανών και απογευματινών εθνικών σχολείων τα οποία για οικονομικούς λόγους αδυνατούν να μισθοδοτήσουν εκπαιδευτικό. Επιπρόσθετα, τονίζεται ότι η παρουσία των αποσπασμένων είναι σημαντική όχι μόνο στο διδακτικό τομέα αλλά και στον παροικιακό, πνευματικό και πολιτιστικό χώρο. Παράλληλα, ως αρνητικά σημεία του θεσμού των αποσπασμένων στην Αυστραλία, υπογραμμίζονται οι διάφοροι συνδικαλιστικοί περιορισμοί που τους φέρνουν σε αντίθεση με τους ομογενείς εκπαιδευτικούς, και η μη εξοικειώσή τους, τόσο με το εκπαιδευτικό σύστημα της Αυστραλίας, όσο και τη νοοτροπία των μαθητών.

Σε σχέση με τα προηγούμενα στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιασθεί η ίδρυση του θεσμού των αποσπασμένων από την Ελλάδα εκπαιδευτικών, η κατανομή και οι μορφές του εκπαιδευτικού έργου που προσέφεραν για την κάλυψη των αναγκών της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βικτώρια.

4 Οι παρατηρήσεις παραπέμπουν στον πρώτο Σύμβουλο Εκπαίδευσης Π. Λιβεριάδη, ο οποίος δραστηριοποιήθηκε στην ενημέρωση της ελληνικής παροικίας για εκπαιδευτικά θέματα και στη συγγραφή διδακτικού υλικού σύμφωνα με τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες.

Ερευνητική Μεθοδολογία

Τα δεδομένα τα οποία παρουσιάζονται στηρίζονται σε ποικίλες μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Μελετήθηκαν το αρχείο του Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης στη Μελβούρνη (Γ.Σ.Ε.Μ.), των τριών Ελληνικών Ημερήσιων Σχολείων στη Μελβούρνη όπως προαναφέρθηκα, καθώς και προσωπικά αρχεία Σ.Ε. και εκπαιδευτικών. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν ανοικτές και κλειστές συνεντεύξεις, με 32 πρόσωπα που σχετίστηκαν και σχετίζονται με το έργο του Γ.Σ.Ε.Μ.

Ιστορικό ίδρυσης του θεσμού

Προσεγγίζοντας το θεσμό των αποσπασμένων στη Βικτώρια από ιστορική άποψη διαπιστώνεται ότι: το 1964 αποστέλλεται από το ελληνικό κέντρο για πρώτη φορά εκπαιδευτικός σε ελληνικά σχολεία στη Βικτώρια. Η πρώτη αυτή προσέγγιση δεν είχε συνέχεια. Το 1974 αποσπάται επίσημα, εκπαιδευτικός από Ελλάδα ο Κ. Δεληγιάννης, στη Νότιο Αυστραλία, δημιουργώντας προϋποθέσεις για επέκταση του θεσμού και στη Βικτώρια. Παράλληλα, οι φορείς της ελληνικής γλώσσας στη Βικτώρια υπέβαλαν αιτήματα στην Ελληνική Πολιτεία για αποστολή αποσπασμένων εκπαιδευτικών, ώστε να αντιμετωπισθούν τα οξυμμένα εκπαιδευτικά προβλήματα, μεταξύ των οποίων ήταν το μικρό ποσοστό προσοντούχων εκπαιδευτικών, η πολυμορφία των φορέων και ο αποσυντονισμός των προγραμμάτων. Τα αιτήματα αυτά αρχικά, αντιμετωπίστηκαν με επιφύλαξη από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές. Επικρατούσαν προβληματισμοί για το είδος και έκταση της βοήθειας που θα έπρεπε να αποσταλεί. Τα παραδείγματα των ευρωπαϊκών χωρών στις οποίες ο αριθμός των αποσπασμένων διογκώθηκε σταδιακά, δημιουργούσε σκεπτικισμό για την ίδρυση Γραφείων εκπαίδευσης στην Αυστραλία και την στελέχωσή τους με αποσπασμένους. Τελικά, η εκπαιδευτική κατάσταση μελετήθηκε από Έλληνες εμπειρογνώμονες και στη συνέχεια, το 1977, ιδρύθηκαν τα Γ.Σ.Ε. στην Αυστραλία.

Δύο χρόνια μετά την ίδρυση των Γ.Σ.Ε. στην Αυστραλία θεμελιώθηκε ο θεσμός των αποσπασμένων στη Βικτώρια το 1979, με την απόσπαση

ιεροδιδασκάλου στο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας Richmond και την αποστολή εκπαιδευτικού στην επαρχιακή πόλη Shepparton. Το 1980 αποσπάσθηκαν οι πρώτοι εκπαιδευτικοί ως βοηθοί του Σ.Ε. και συγκρότησαν ομάδα συγγραφής βιβλίων.

Γενικά αποτελέσματα της έρευνας

Εξετάζοντας τη συμβολή του θεσμού των αποσπασμένων στην αντιμετώπιση των αναγκών της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης παρατηρούμε ότι νοηματοδότησε την παρουσία του Γ.Σ.Ε.Μ., και αποτέλεσε κύριο φορέα υλοποίησης της εκπαιδευτικής πολιτικής των Ε.Ε.Α. στο συγκεκριμένο χώρο της Βικτώριας. Θα πρέπει επίσης να λάβουμε υπ' όψη ότι το Γ.Σ.Ε.Μ., για μεγάλα χρονικά διαστήματα, λειτούργησε χωρίς Σ.Ε. ή και χωρίς αναπληρωτές και οι αποσπασμένοι αποτέλεσαν τον κατ' εξοχή συνδετικό κρίκο Γ.Σ.Ε.Μ. – παροικιακής εκπαίδευσης. Από τα είκοσι δύο (22) συνολικά έτη λειτουργίας του το Γ.Σ.Ε.Μ., για δεκατρία έτη, λειτούργησε με Σ.Ε. και για εννέα έτη με αναπληρωτές εκπαιδευσης, γεγονός αρνητικό για το παραγόμενο έργο. Ωστόσο, το έργο των αποσπασμένων αλλά και γενικότερα του Γ.Σ.Ε.Μ., δεν αξιολογήθηκε μέχρι σήμερα ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τη μελλοντική του πορεία.

Από αριθμητική άποψη ο θεσμός των αποσπασμένων δεν εξαπλώθηκε κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, αλλά η συνεισφορά του στη βελτίωση του επιπέδου ελληνομάθειας των μαθητών υπήρξε θετική. Σε αυτό συνέβαλε η άριστη γνώση της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού των οποίων είναι φυσικοί και αυθεντικοί φορείς. Επίσης, η παρουσία των αποσπασμένων εκτός από τα οικονομικά οφέλη που συνεπάγονταν για τους φορείς, είχε και συμβολικό χαρακτήρα, δηλώνοντας το ενεργό ενδιαφέρον της Ελλάδας στη διάδοση της Ελληνικής γλώσσας, γεγονός που αναγνωρίζεται από τους ίδιους τους φορείς.

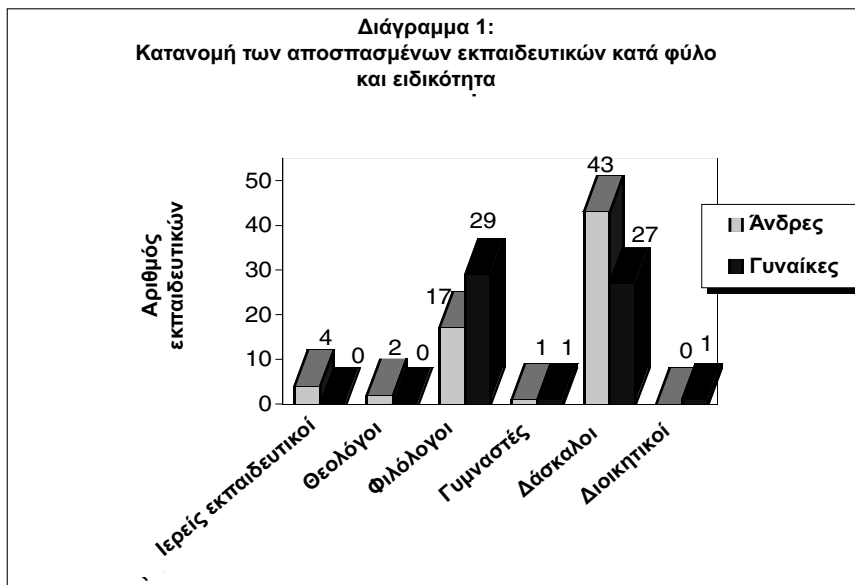
Ωστόσο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το έργο των αποσπασμένων από την Ελλάδα εκπαιδευτικών για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν αναπτύχθηκε με βάση μια συγκεκριμένη γλωσσική πολιτική των Ε.Ε.Α., σύμφωνα με τα ιδιαίτερα δεδομένα του χώρου

και την εκάστοτε γλωσσική πολιτική των αυστραλιανών εκπαιδευτικών αρχών. Επιπρόσθετα, η έρευνα έδειξε ότι η Ελληνική Πολιτεία δεν προνόησε για μεγάλο χρονικό διάστημα, για την υποδομή του θεσμού σε θέματα επιμόρφωσης, κατευθύνσεων, προγραμμάτων και υλικού. Τόσο οι φορείς ελληνομάθειας όσο και οι αποσπασμένοι δήλωσαν ότι το επιτελούμενο έργο θα μπορούσε να επαυξηθεί ποιοτικά με την καταλληλότερη υποδομή του θεσμού σε θέματα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Οι αποσπασμένοι θεωρούν ότι η Ελληνική Πολιτεία θα μπορούσε να τους προετοιμάζει πληρέστερα για τη διδασκαλία της ελληνικής, να τους ενημερώνει επαρκώς για τις συνθήκες και το πλαίσιο εργασίας τους και να τους εξασφαλίζει ανεκτές οικονομικές συνθήκες διαβίωσης. Επίσης, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρήθηκαν διαφορετικές εκτιμήσεις μεταξύ αποσπασμένων και φορέων ελληνομάθειας για θέματα εργασίας, οι οποίες ορισμένες φορές τους έφεραν τους αποσπασμένους σε αντιπαράθεση τόσο με τους φορείς όσο και με την υπηρεσία.

Αριθμητικά στοιχεία για το θεσμό των αποσπασμένων

Συνολικά, μεταξύ των ετών 1977–2000 αποσπάστηκαν 125 εκπαιδευτικοί οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν άντρες. Ο αριθμός των αποσπασμένων κινήθηκε στα όρια της πρώτης δεκαπεντάδας τη δεκαετία 1980–1990, ενώ τη δεκαετία 1990–2000, κινήθηκε μεταξύ 20–30 εκπαιδευτικών. Ένας μεγάλος αριθμός αποσπασμένων (48.8%), κυρίως μονόμισθοι, διέκοψε την απόσπασή τους πριν την ολοκλήρωση της πενταετίας, εξαιτίας οικονομικών δυσκολιών και δυσμενών εργασιακών σχέσεων. Επιπρόσθετα, παρατάσεις δόθηκαν σε 13 εκπαιδευτικούς.

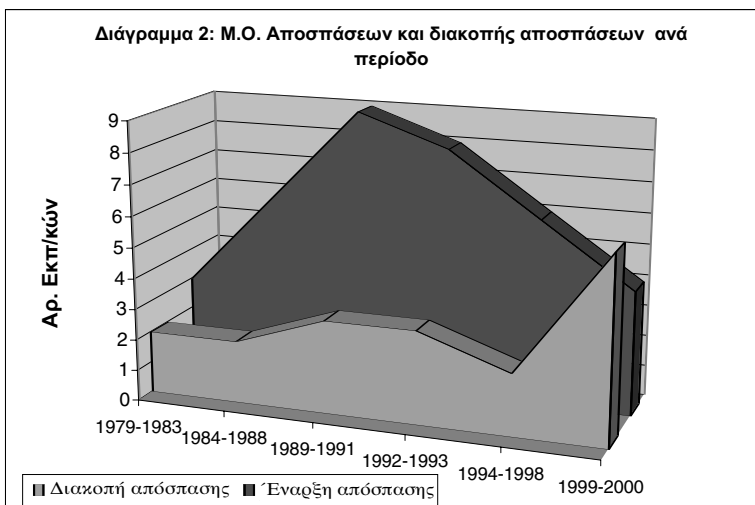
Όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα 1, από τους 125 Έλληνες αποσπασμένους εκπαιδευτικούς, μεταξύ των ετών 1977–2000, οι 70 ήταν της πρωτοβάθμιας και οι 50 της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Από τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι 46 ήταν φιλόλογοι, οι 2 θεολόγοι και οι 2 γυμναστές. Επίσης, αποσπάστηκαν 4 ιερείς

εκπαιδευτικοί και 1 διοικητικός. Ως προς το φύλο οι 68 ήταν άνδρες και οι 57 γυναίκες. Οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά στην ειδικότητα των φιλόλογων εκπαιδευτικών, ενώ μικρότερος παρουσιάζεται ο αριθμός τους στις άλλες ειδικότητες.

Η ροή απόσπασης εκπαιδευτικών από την Ελλάδα δεν παρουσιάζει σταθερότητα αριθμών. Πιο συγκεκριμένα, όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 2, τις πρώτες περιόδους⁵ ο αριθμός των εκπαιδευτικών που αποσπούνταν από την Ελλάδα ήταν 3–5 εκπαιδευτικοί ανά έτος. Τη διετία 1989–1992 ο αριθμός των νεοαποσπασμένων εκπαιδευτικών ανά έτος προσέγγισε τα 9 άτομα. Στη συνέχεια (όπως παρατηρούμε και στο διάγραμμα), ο αριθμός των νεοαποσπασμένων παρουσιάζει μείωση. Αντίθετα, η πορεία της μεταβλητής που αντιπροσωπεύει τους εκπαιδευτι-

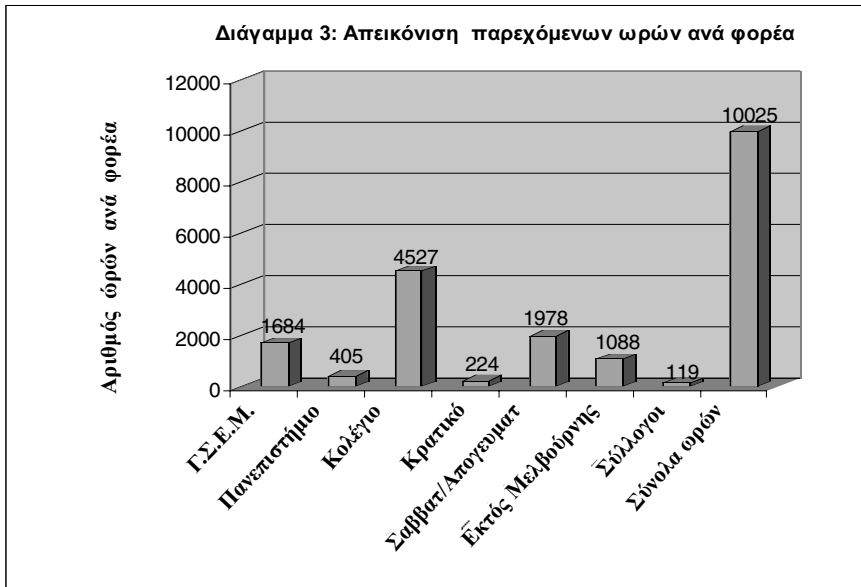
5 Ως περίοδο αναφέρουμε τα χρονικά διαστήματα τα οποία καλύφθηκαν με Συντονιστές Εκπαίδευσης και με Αναπληρωτές. Αναλυτικότερα, το Γ.Σ.Ε.Μ. στελεχώθηκε από τα ακόλουθους Σ.Ε.: Λεβεριάδης Π. (1977–1983), Γκίκα Ε. (1983–1988), Ιωαννίδης Ε. (1991–1993), Πριμεράκης Γ. (1998–2000).

κούς που διέκοψαν την απόσπαση πριν τη λήξη της πενταετίας τους παρουσιάζει ανοδική πορεία και ιδιαίτερα τη διετία 1999–2000. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι δυσκολίες προσαρμογής και τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι αποσπασμένοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διακοπή της απόσπασης πολλών από αυτούς.

Κατανομή του έργου των αποσπασμένων στους φορείς ελληνικής γλώσσας

Αν προσεγγίσουμε το έργο των αποσπασμένων σε σχέση με τον όγκο των ωρών εργασίας και το οικονομικό μέγεθος στο οποίο ισοδυναμεί, διαπιστώνουμε ότι 430,000 ώρες τις οποίες εργάστηκαν ισοδυναμούν με \$18,500,000 AUD. Το τεράστιο αυτό μέγεθος της βοήθειας σε εργασίωρες δεν κατανεμήθηκε στους φορείς ελληνομάθειας ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών τους. Ειδικότερα, όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 3, η κατανομή της βοήθειας (10.0025 ώρες εργασίας την περίοδο 1980–2000) έκλεινε σαφώς υπέρ των Ημερήσιων Κολεγίων, με ποσοστό 45% (4527 ώρες εργασίας επί μια 20ετία). Τη δεύτερη θέση κατέλαβαν τα σχολεία των Κοινοτήτων και Ενοριών με ποσοστό 19.7% (1978 ώρες) και την τρίτη θέση τα επαρχιακά σχολεία με ποσοστό

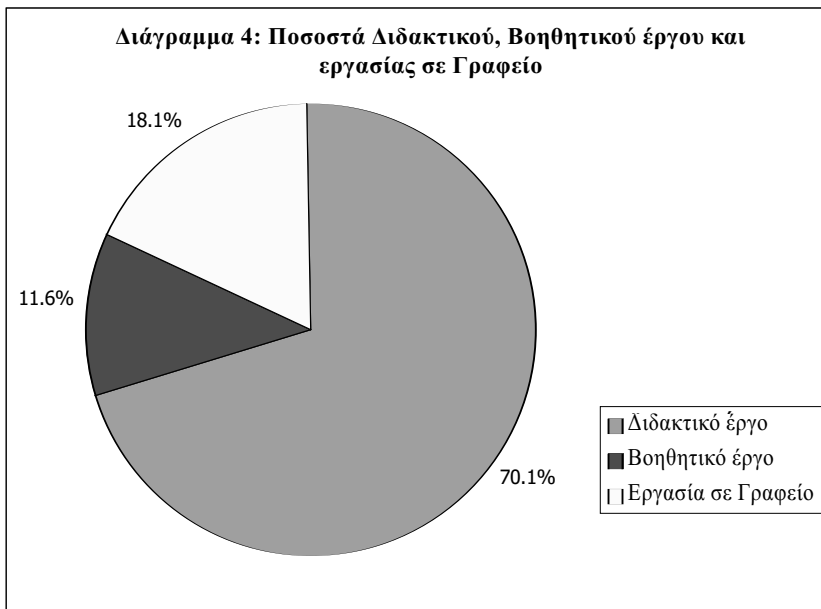

10.9% (1088 ώρες). Στα κρατικά σχολεία και στα πανεπιστημιακά τμήματα ελληνικής γλώσσας τα ποσοστά βοήθειας κινήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα. Επίσης, τα Ελληνικά σχολεία που ανήκουν σε ανεξάρτητο φορέα δεν ενισχύθηκαν με ανθρώπινο δυναμικό.

Μορφές έργου των αποσπασμένων εκπαιδευτικών

Το παρεχόμενο έργο των αποσπασμένων διοχετεύτηκε με τρεις μορφές: το διδακτικό έργο, το βοηθητικό-συντονιστικό και τη γραμματειακή υποστήριξη (βλέπε διάγραμμα 4). Το διδακτικό έργο αφορούσε στη διδασκαλία σε μαθητές των Ελληνικών Ημερήσιων Κολεγίων καθώς και σε απογευματινά-σαββατιανά τμήματα ελληνικής γλώσσας. Το διδακτικό έργο αποτέλεσε την κύρια μορφή εργασίας με 70.1%. Η γραμματειακή υποστήριξη απορρόφησε το 18.1% των αποσπασμένων. Το μεγαλύτερο μέρος της διατέθηκε εντός του Γραφείου εκπαίδευσης και μάλιστα την πρώτη δεκαετία, με γραμματειακή απασχόληση και παραγωγή διδακτικού υλικού.

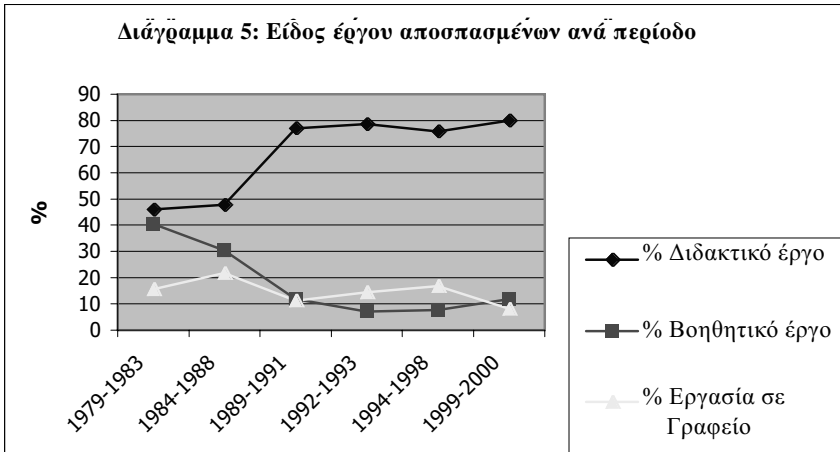
Το βοηθητικό έργο συμπεριλάμβανε την εκπόνηση αναλυτικών

προγραμμάτων, και παραγωγή διδακτικών βιβλίων και εμβόλιμοι διδακτικού υλικού προς τα σχολικά εγχειρίδια. Αναφέρουμε την οργανωμένη προσπάθεια των εκπαιδευτικών του Γ.Σ.Ε.Μ., σε συνεργατική βάση με τα άλλα Γ.Σ.Ε. στην Αυστραλία, για παραγωγή διδακτικού υλικού τη διετία 1981–1982, η οποία δεν ολοκληρώθηκε. Το βοηθητικό έργο έφτασε στο 11.8% και αποτέλεσε την κύρια μορφή εργασίας των αποσπασμένων τα πρώτα έτη της παρουσίας του, και στη συνέχεια περιορίστηκε σημαντικά. Διατέθηκε αποκλειστικά για τις ανάγκες των Κοινοτικών και Ενοριακών σχολείων.

Τέλος, η προσφορά εργασίας σε γραφείο αφορούσε κυρίως το ίδιο το Γ.Σ.Ε.Μ. και τα γραφεία παροικιακών εκπαιδευτικών και μορφωτικών φορέων. Η προσφορά εργασίας σε γραφείο διατήρησε τα επίπεδά της σταθερά.

Το διδακτικό έργο ξεκίνησε με χαμηλούς ρυθμούς ενώ το βοηθητικό με υψηλούς (βλέπε διάγραμμα 5). Σταδιακά τα ποσοστά τους μεταβλήθηκαν. Συνολικά, το διδακτικό έργο αποτέλεσε τον κύριο

τρόπο απασχόλησης των αποσπασμένων ενώ, το βοηθητικό περιορίστηκε σταδιακά. Οι λόγοι της μεταβολής αυτής σχετίζονται με ποικίλους παράγοντες όπως η ίδρυση και η λειτουργία Ελληνικών Ημερήσιων Κολεγίων, τα οποία απορρόφησαν μεγάλο αριθμό αποσπασμένων, ο περιορισμός των απογευματινών τμημάτων διδασκαλίας της ελληνικής, η απουσία ενιαίου σχεδιασμού από το Γ.Σ.Ε.Μ. από περίοδο σε περίοδο και η μη υποδομή των αποσπασμένων για βοηθητικό έργο σε εκτεταμένη κλίμακα. Επιπλέον, η μελέτη των δεδομένων έδειξε ότι σταδιακή μετατόπιση των έργων των αποσπασμένων από βοηθητικό-συντονιστικό σε διδακτικό, υπαγορεύτηκε από παράγοντες όπως τα αιτήματα των φορέων ελληνομάθειας και ιδιαίτερα των Ημερήσιων Κολεγίων και Ενοριακών και Κοινοτικών σχολείων για τοποθέτηση αποσπασμένων εκπαιδευτικών στον φορέα τους, η οποία συνεπάγονταν οικονομικά οφέλη και κύρος απέναντι στους γονείς.

Με βάση τα προηγούμενα γίνεται φανερό ότι ο θεσμός των εκπαιδευτικών του Γ.Σ.Ε.Μ. συνέβαλε στρατηγικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της ελληνομάθειας. Στο μέλλον όμως το έργο των αποσπασμένων οφείλει να εναρμονίζεται με τις νέες συνθήκες ελληνομάθειας και να στηρίζεται στην αλληλεπίδραση των Ε.Ε.Α., των φορέων ελληνομάθειας και

των επίσημων αυστραλιανών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό οι προτάσεις μας λαμβάνουν υπ' όψη α) τη γλωσσική πολιτική των Ε.Ε.Α. στο χώρο της Ελληνικής διασποράς, όπως αυτή διακηρύσσεται στο νόμο 2413/96 και β) τις σύγχρονες ιδιαιτερότητες της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βικτώρια σε σχέση με τη γλωσσική πολιτική των εκπαιδευτικών αρχών στη Βικτώρια.

Κεντρικό ζήτημα το οποίο σχετίζεται με το έργο των αποσπασμένων από την Ελλάδα εκπαιδευτικών αποτελεί η συνεχής και η απρόσκοπτη ανατροφοδότηση του θεσμού Συντονιστή Εκπαίδευσης, ο οποίος ως επικεφαλής της ομάδας των αποσπασμένων παίζει τον πρωτεύοντα ρόλο στο συντονισμό του έργου τους.

Επιπλέον, οι μελλοντικές ανάγκες της ελληνομάθειας επιβάλλουν την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού σχεδίου παρουσίας και διάθεσης των αποσπασμένων, δομημένου στη συνεργασία και εκπαιδευτική αλληλεπίδραση αποσπασμένων – ομογενών εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο του σχεδίου αυτού απαιτείται ιεράρχηση και οριοθέτηση των προτεραιοτήτων στον τρόπο απασχόλησης και διάθεσης των εκπαιδευτικών του Γραφείου, ανά φορέα ελληνομάθειας, αφού συνεκτιμηθούν οι ανάγκες τους με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες ελληνομάθειας που επικρατούν στους φορείς.

Ακόμα, η επιμόρφωση των αποσπασμένων εκπαιδευτικών τόσο στον ελλαδικό χώρο, όσο και σε τοπικό επίπεδο, θα μπορούσε να παίζει σημαντικό ρόλο στην επιστημονική τους ετοιμότητα με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας τους. Το Γ.Σ.Ε.Μ. σε συνεργασία με τους τοπικούς επιστημονικούς φορείς, μπορεί να δώσει νέο περιεχόμενο στην επιμόρφωσή τους.

Τέλος, το Γ.Σ.Ε.Μ., μέσα από το στελεχιακό του προσωπικό έχει τη δυνατότητα να συμβάλει πιο εκτεταμένα στη σύσφιξη των σχέσεων εκπαίδευσης – παροικιακής ζωής. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να συστηματοποιηθούν οι μαθητικοί διαγωνισμοί, να εκπονηθούν εκπαιδευτικά πακέτα με πολιτιστικές δραστηριότητες. Παράλληλα, η παρουσία των εκπαιδευτικών από την Ελλάδα στην ευρύτερη πολιτιστική και πνευματική ζωή της παροικίας μπορεί να ενισχυθεί με τη δημιουργία κατάλληλων κινήτρων.

Για την υλοποίηση των προηγούμενων είναι απαραίτητη η αναβάθμιση του ρόλου του Γ.Σ.Ε.Μ., η οποία θα επιτρέψει την ευχερέστερη εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 2413/96 στο ιδιαίτερο εκπαιδευτικό περιβάλλον της Βικτώριας, ώστε να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα προβλήματα της ελληνομάθειας. Η παραπέρα αναβάθμιση του ρόλου του Γ.Σ.Ε.Μ. στους τομείς που προδιατυπώθηκαν, μπορεί να επιτευχθεί μέσα από διαδικασίες ουσιαστικού διαλόγου με τους φορείς ελληνομάθειας, το ελληνικό κέντρο, τις εκπαιδευτικές αρχές της Βικτώριας και τα άλλα Γ.Σ.Ε. στην Αυστραλία, σε συνεργατική βάση.

Η χρησιμότητα της ερευνητικής μας εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί την πρώτη προσπάθεια επιστημονικής μελέτης του έργου των εκπαιδευτικών του Γ.Σ.Ε.Μ. μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα επανατροφοδότησης του έργου τους στη Βικτώρια και να τροφοδοτήσει την επιστημονική σκέψη για παρόμοιες έρευνες στο αυστραλιανό και διεθνή χώρο.

Οφείλουμε επίσης να τονίσουμε ότι η έρευνά μας σχετικά με τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς υπόκειται σε περιορισμούς που απορρέουν από το μεγάλο θεματικό εύρος της έρευνας, γεγονός που δυσχέραινε τη συσχέτιση των δεδομένων με το έργο των αποσπασμένων και στα υπόλοιπα Γραφεία Συντονιστών Εκπαίδευσης της Αυστραλίας. Ευελπιστούμε οι περιορισμοί αυτοί να αρθούν με την ανάληψη ευρύτερης ερευνητικής εργασίας η οποία θα αφορά το σύνολο του αυστραλιανού χώρου.

Βιβλιογραφία

Ι Προφορικές πηγές

Συνεντεύξεις με 32 πρόσωπα του εκπαιδευτικού χώρου που σχετίστηκαν και σχετίζονται με το έργο του Γ.Σ.Ε.Μ.

II Γραπτές πηγές

A. Αρχείο Γ.Σ.Ε.Μ.

B. Αρχεία των τριών Ελληνικών Ημερήσιων Κολεγίων στη Βικτώρια: α) “Άγιοι Ανάργυροι”, β) “Άγιος Ιωάννης” και γ) “Alphington Grammar”.

Γ. Προσωπικά Αρχεία Εκπαιδευτικών.

III Άρθρα – βιβλία

Arvanitis, 2000

E. Arvanitis, *Greek Ethnic Schools in Transition: Policy and Practice in Australia in the Late 1990s*, PhD Thesis, RMIT University.

Breuilly, 1985

J. Breuilly, *Nationalism and the State*, Manchester, University Press.

Cahill, 1996

D. Cahill, *Immigration and Schooling in the 1990s*, Canberra, AGPS.

Cohen, 1997

R. Cohen, *Global Diasporas: An Introduction*, University College London, U.K.

Δαμανάκης, 1989

Μ. Δαμανάκης, *Μετανάστευση και Εκπαίδευση*, β' έκδοση, Αθήνα, Gutenberg.

Δαμανάκης, 1997

Μ. Δαμανάκης, “Αναζήτηση μιας εκπαιδευτικής πολιτικής για τα παιδιά των μεταναστών στην Ευρώπη”, στο Ανθολόγιο: *Η Γλωσσική Εκπαίδευση των Ελλήνων Μεταναστών στην Ευρώπη*, Αθήνα, Ελληνική Δημοκρατία, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Δαμανάκης, 1999

Μ. Δαμανάκης, *Παιδεία Ομογενών. Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις, Συνολική Έκθεση - Μελέτη της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης*, Ε.ΔΙΑ.ΜΕ, Ρέθυμνο.

Καζάκος, Π. και ερευνητική ομάδα, 1995

Π. Καζάκος, και ερευνητική ομάδα, *Ο Ελληνισμός στις Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Υπουργείο Εξωτερικών, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα.

Kalantzis, Cope, Slade, 1989

M. Kalantzis, B. Cope, & D. Slade, *Minority Languages and Dominant Culture: Issues of Education, Assessment and Social Equity*, London, The Falmer Press.

Κατσίκας, και μελετητικής ομάδας, 1995

Σ. Κατσίκας, και μελετητικής ομάδας, *Ο Απόδημος Ελληνισμός, Φάκελος: Αυστραλία. Η.Π.Α., Καναδά, Νέα Ζηλανδία*, Υπουργείο Εξωτερικών, Γενική

Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού.

Kefalianos, 1989

K. Kefalianos, *Instruments of Cultural Preservation*, Master Thesis, Melbourne University.

Kitroef, 1997

A. Kitroef, “The idea of the nation and the Diaspora”, in *Greeks in English Speaking Countries: Culture, Identity, Politics*, C. Ioannides (ed), New York, Melissa Media Associates.

Κοτζιάς, 1998

N. Κοτζιάς, “Η θεωρία της διασποράς και της μετανάστευσης (ενοιολογική αποσαφήνιση) και η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, στο *Ανθολόγιο: Ο Ελληνισμός της Διασποράς, Προβλήματα και Προοπτικές*, Αθήνα, Νέα Σύνορα.

Λάζος, 1997

X. Λάζος, “Η Εκπαίδευση των Μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, στο *Ανθολόγιο, Η Γλωσσική Εκπαίδευση των Ελλήνων Μεταναστών στην Ευρώπη*, Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Tamis, Gauntlet, Petrou, 1993.

A. Tamis, S. Gauntlet & S. Petrou, *Unlocking Australia's Language Potential, Profiles of 9 Key Languages in Australia*, The National Languages & Literacy Institute of Australia, Canberra.

Χαλκιώτης, 1999

Δ. Χαλκιώτης, “Η Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό”, Εκπαιδευτικό Συνέδριο στο Σύδνεϋ, 7–10–1999.

Βραχυγραφίες

Ε.Ε.Α. Ελληνικές Εκπαιδευτικές Αρχές

Γ.Σ.Ε.Μ. Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Μελβούρνη

Γ.Σ.Ε. Γραφεία Συντονιστών Εκπαίδευσης της Ελλάδας στο εξωτερικό

Σ.Ε. Συντονιστές Εκπαίδευση.